

नचशक्नुमः कर्तुमिति शेषः ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ ५ ॥ आयत्यामुत्तरकाले तदात्वेवर्तमानकाले अगतिर्दुर्भागः गतिः सन्मार्गः ॥ ६ ॥ राज्यं प्रति हेतुं राज्यं कर्तुं युक्तिः ॥ ७ ॥ देहमनसीदुःखाश्रयेन त्वा
लेभिज्ञात्वा सुखेन राज्यं कर्तव्यमिति तात्पर्यं निर्द्वंद्वं शरीरं विना व्याधिर्नास्ति मनो विना आधिर्नास्तीत्यर्थः ॥ ८ ॥ ९ ॥ १० ॥ शीतोष्णोक्तफपित्ते वायुर्वातः ॥ ११ ॥ विधानं चिकित्सा उष्णेन द्रव्येण ॥

राजन् विदितधर्मोऽसिनतेस्य विदितं क्वचित् ॥ उपशिक्षामतेष्टं सदैव न च शक्नुमः ॥ २ ॥ न वक्ष्यामि न वक्ष्यामीत्येवं मे मनसि स्थितं ॥ अतिदुःखानुवक्ष्यामि त
न्निबोधजनाधिप ॥ ३ ॥ भवतः संप्रमोहेन सर्वसंशयितं कृतं ॥ विष्णुवत्वं च नः प्राप्तमवलं त्वं तथैव च ॥ ४ ॥ कथं हिराजालोक्तस्य सर्वशास्त्रविशारदः ॥ मोहमापद्य
सैदन्याद्यथा कपुरुषस्तथा ॥ ५ ॥ अगतिश्च गतिश्चैव लोक्तस्य विदिता तव ॥ आयत्यां च तदात्वे च न तेस्य विदितं प्रभो ॥ ६ ॥ एवंगते महाराज राज्यं प्रति जनाधि
प ॥ हेतुमत्र प्रवक्ष्यामि तमिहैकमनाः शृणु ॥ ७ ॥ द्विविधो जायते व्याधिः शरीरो मानसस्तथा ॥ परस्परं तयोर्जन्मनिर्द्वंद्वं नोपलभ्यते ॥ ८ ॥ शरीराज्जायते व्या
धिर्मानसो नात्र संशयः ॥ मानसाज्जायते वापि शरीर इति निश्चयः ॥ ९ ॥ शरीरं मानसं दुःखं योतीतमनुशोचति ॥ दुःखेन लभते दुःखं द्वावनर्थो च विदति ॥
॥ १० ॥ शीतोष्णौ चैव वायुश्च त्रयः शरीरजा गुणाः ॥ तेषां गुणानां साम्यं यत्तदा दुःखं स्वस्थलक्षणं ॥ ११ ॥ तेषामन्यतमो द्रेकविधानमुपदिश्यते ॥ उष्णेन बाध्यते
शीतं शीतेनोष्णं प्रवाध्यते ॥ १२ ॥ सत्त्वं रजस्तम इति मानसाः स्युः त्रयो गुणाः ॥ तेषां गुणानां साम्यं यत्तदा दुःखं स्वस्थलक्षणं ॥ १३ ॥ तेषामन्यतमोत्सेकविधानमुप
दिश्यते ॥ हर्षेण बाध्यते शोको हर्षः शोकेन बाध्यते ॥ १४ ॥ कश्चिद्दुःखं खर्वतमानः सुखस्य स्मर्तुमिच्छति ॥ १५ ॥ सत्त्वं
न दुःखी दुःखस्य न सुखी च सुखस्य वा ॥ न दुःखी सुखजातस्य न सुखी दुःखजस्य वा ॥ १६ ॥ स्मर्तुमिच्छति सिकौरव्यदिष्टं हि बलवत्तरं ॥ अथवा ते स्वभावो यथेन
पार्थिवः क्लिश्यसे ॥ १७ ॥ हृत्स्वासभागतां कृष्णामेकवस्त्रां रजस्वलां ॥ मिषतां पांडुपुत्राणां न तस्य स्मर्तुमर्हसि ॥ १८ ॥ प्रव्राजनेन नगरादजिनैश्च विवासनं ॥ महार
ण्यं निवासश्च न तस्य स्मर्तुमर्हसि ॥ १९ ॥ जटासुरात्परिक्लेशं चित्रसेनेन चाहवं ॥ संधवाच्च परिक्लेशं कथं विस्मृतवानसि ॥ २० ॥

॥ १२ ॥ १३ ॥ १४ ॥ कश्चिदिति कश्चिन्मूढो दिव्यत्वादि सुखकालेन पुत्रादि स्मरन् शोकेन हर्षं बाधते कश्चिद्दुःखकालेऽतीतं सुखं स्मरन् हर्षेण शोकं बाधते इदमुभयं देहाद्यभिमानविषयं ॥ १५ ॥ त्वं तु श
रीरमानसाभ्यामन्यः कालत्रयेऽपि न दुःखी भवति न सुखी अतस्तदुभयमस्मरणानर्हत्वा सुखकाले दुःखं दुःखकाले सुखं वा स्मर्तुमर्हसि अथापि चेत्स्मरसितर्हि देवमेव बलीय इत्याह सार्धेन स इति ॥ १६ ॥ अथ ते तव
देहादिसंघत्सवमिति स्वभावावेषेति चेत्किं शोपदीक्लेशादिकं दुःखं न स्मर्तुमर्हसि अपि तु अर्हस्येवेत्याह अथैवेत्यादिना ॥ १७ ॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥